

2012

Can Xalant tanca portes. Adéu a al producció

A*DESK

Text publicat a A*Desk en motiu del tancament del Can Xalant,
el centre de cultura i pensament contemporani de Mataró. 4 de
Novembre de 2012

Can Xalant, el centre de creació i pensament contemporani de Mataró, ha esdevingut una referència per al desplegament de la última onada de centres d'art en el territori català. La recent notícia del seu tancament i replanteig per part de l'Ajuntament de Mataró és alarmant si considerem que, amb una trajectòria de només set anys, Can Xalant ha assolit els seus objectius amb escreix, i s'ha consolidat com un centre de producció que funciona a ple rendiment en relació a diferents escales territorials, connectant la ciutat de Mataró amb diferents contextos nacionals i internacionals.

Així mateix, la situació ens ha d'alertar encara més si ens atenim a les implicacions que té el tancament a nivell de polítiques culturals. Can Xalant no és sols una suma en la cadena de desmantellaments d'espais culturals que Catalunya porta acumulant en els últims temps; el que s'està perdent en aquest cas és un espai que des dels seus inicis es va plantejar com a modèlic. I per diferents motius.

L'any 2006, el centre iniciava el seu camí com una punta de llança d'un Pla de Centres de Producció i Creació, amb el qual la Generalitat ha dut a terme un conjunt de convenis amb administracions locals per al desenvolupament d'una xarxa de centres d'art en diferents punts del territori català. Així mateix, el model de gestió que es proposava des d'aquest marc resultava un pas endavant en relació al dirigisme polític que generalment han sofert els equipaments culturals al nostre país, formant-se, en el cas de Can Xalant, un equip de direcció per mitjà d'un concurs públic que portaria a establir la cooperació entre l'empresa Trànsit Projectes amb l'Associació ACM; aquesta última, pionera en la promoció de l'art contemporani a la mateixa ciutat, i des de feia més de deu anys en aquell moment. Ni amb el desplegament simultani de fàbriques de creació que s'ha donat a diferents punts de l'Estat Espanyol ni amb tants d'altres casos d'institucions artístiques probablement s'hagin aconseguit situacions d'interlocució tant exitosa entre l'administració pública, la indústria cultural i el teixit artístic.

A la resta de centres que s'han constituït amb l'ulterior desplegament de la xarxa trobem variacions sobre el mateix model, com ha estat el cas de Bòlit a Girona, ACVIC a Vic, i el més recent CA Centre d'Art de Tarragona. D'igual manera, és important assenyalar com aquest canvi de model també ha obtingut una reverberació important sobre el context català en general. Doncs no podem entendre com a casual que al cap de tan sols un any de l'apertura de Can Xalant, tingués lloc a la seva sala d'actes la constitució de XarxaProd, la Xarxa d'Espais de Producció d'Arts Visuals de Catalunya, amb la que s'articulava la segona xarxa que ha

formalitzat la relació, en aquest cas, entre una quantitat important de plataformes, projectes i espais del context català. Una de les seves primeres accions va ser la de definir un codi de bones pràctiques entorn els models de gestió i actuació, el qual hauria de ser útil, precisament, tant per a organitzacions independents com per als espais de l'administració.

Però un cop arribats al 2012, és, amb la reaparició de la postergada aprovació oficial del projecte de xarxa de centres per part de la Generalitat, quan succeeixen les majors amenaces per donar continuïtat a un model com el de Can Xalant. Si bé el centre es troba en la mateixa gènesis de la política de centres territorials i, precisament, s'esperava que la constitució de la xarxa oficial servís per a protegir el seu model, amb la presentació del projecte de llei de la Xarxa de Centres d'Art de Catalunya, ens trobem en una situació tant paradoxal com altament nociva per les implicacions que té a nivell de polítiques públiques.

És important recordar les paraules camb les que, el mateix mes de març en què es va presentar aquest projecte, el conseller de cultura Ferran Mascarell parlava del tancament de l'Espai Zer01 per part de l'Ajuntament d'Olot. Si bé ho lamentava, Mascarell es desentenia també de la situació argumentant que la Generalitat no podia intercedir en una decisió que, tractant-se d'un espai municipal, corresponia completament a l'administració d'Olot. Així, quan en la immediatament posterior presentació de la Xarxa de Centres d'Art de Catalunya s'anunciava el traspàs de pràcticament tota la responsabilitat sobre els centres d'art a les respectives municipalitats, la proposta de decret no es podia llegir si no com un acte temerari per part de la conselleria de Cultura, o bé, directament de mala fe. Així, quan Pep Dardanyà, director de Can Xalant manifesta que, davant l'anunci de tancament per part de l'Ajuntament de Mataró, s'ha sentit "desesperat" davant d'una Generalitat que, encara a dia d'avui, no s'ha pronunciat sobre la situació, no fa més que confirmar que comença a donar resultats la carambola que ha suposat el replanteig dels centres. Després del cas de l'Espai Zer01, resultava evident que trencar la simetria entre l'administració local i l'autònoma pel que fa a la responsabilitat amb uns centres dels que, al cap i a la fi, s'espera una incidència supramunicipal, era conduir-los a una situació d'extrema fragilitat, al mateix temps que la Conselleria de cultura es podia rentar les mans donat el seu cas d'enfonsament.

D'altra banda, entrant en qüestions de discurs, el fet que la Xarxa de Centres d'Arts Visuals de Catalunya hagi esdevingut un parany per a la majoria dels centres d'art als que d'entrada hauria de donar suport, també queda bastant clar amb la primera pantalla del seu powerpoint. S'hi fa patent el canvi d'agenda en relació a la missió del sistema públic de l'art contemporani a Catalunya, quan com aspecte central se situa no un altre anunciat que la relació "artista/públic".

És a dir, pel que fa a la conselleria de Cultura, l'entramat de galeries, museus, programes locals, sales d'exposició i, com no, els mateixos centres que articulen la Xarxa, tenen com a missió principal la creació de públic per a l'art contemporani. Prenent en consideració que Can Xalant és un centre especialitzat en producció, i que enlloc d'exposicions multitudinàries la seva tasca és la d'editar vídeos i pistes de so, o que enlloc d'activitats per a públics familiars acull a artistes en residència, organitza intercanvis internacionals i programa activitats per a la formació especialitzada en art contemporani, podem convenir, doncs, que al març de 2012, el centre d'art ja tenia la seva mort anunciada.

A la conversa que A*Desk va publicar a finals de 2006 entre Pedro Soler, aleshores director d'Hangar, i Pep Dardanyà, el director de Can Xalant, es parlava sobre com un centre especialitzat en producció i a la vegada ubicat en una ciutat mitjana i pertanyent a l'administració pública, havia de considerar alguns matisos al respecte del model d'Hangar. En el cas de Mataró es considerava que el centre no es podia limitar a abastir de recursos els agents del sector artístic, i que, en canvi, també havia de mobilitzar processos de devolució social de la seva activitat. Ens trobàvem doncs davant d'un centre que precisament tenia com a repte assajar noves relacions, ja no amb el públic en tant que audiència, sinó amb el teixit social. "Art/societat", enlloc d' "artista/públic" era la fórmula amb la que, efectivament, es recolzava la primera hipòtesis de xarxa territorial de centre d'art, la qual, a més, està molt més d'acord no sols amb els models de fer de l'art actual, o igualment els conceptes més recents d'equipament cultural com són les fàbriques de creació, sinó que també de la definició de la cultura en tant que recurs, de la qual hem sentit a Ferran Mascarell parlar estesament en tantes altres ocasions.

Al tancament de l'Espai Zer01, Haizea Bercenilla sostenia també des d'A*Desk que la crisi actual de la cultura contemporània a Catalunya havia d'entendre's com un "*un retorn a l'ordre*" més que per raons econòmiques. I efectivament, amb el tancament de Can Xalant probablement estem assistint al principi de la fi del suport públic cap a models progressistes de gestió i producció de la cultura. S'ha tractat d'un centre des del que, precisament, s'ha treballat per reinventar els models d'interacció entre art i ciutadania, i en aquest sentit és inqüestionable l'esforç que s'ha realitzat durant anys d'existència per assajar solucions i pensar vies de desenvolupament per al treball en xarxa, col·laboratiu, des-localitzat i que comportés la producció de rèdits en relació a diferents àmbits socials. Un model de treball que s'havia experimentat molt poc fins al moment des de les institucions artístiques del context català. I quelcom que, precisament en els temps de crisi que ens assetgen, estaria molt més d'acord, també, amb la possibilitat de trobar models de

decreixement cultural que fossin sostenibles en relació a les necessitats del sector cultural, així com les del teixit social en general.

Però lamentablement no és així. En un moment d'especial fragilitat per la cultura, veiem com les administracions públiques no sols fan i desfan per desatendre i treure's de sobre responsabilitats en allò que en els últims anys s'ha aconseguit aixecar per mitjà de la interlocució, sinó que a més, l'enfonsen definitivament quan declinen el seu suport cap a mesures que per a res són renovadores, i que en canvi traspuen d'un populisme exacerbant. Com hem d'entendre si no que, dins la mateixa legislatura del tancament de Can Xalant, la gran aposta cultural de l'Ajuntament de Mataró hagi estat la col·lecció d'art de Lluís Bassat, amb el qual s'ha articulat un consorci que es dota anualment d'una quantitat econòmica que duplica l'aportació del municipi al centre d'art, i que es defineix ni més ni menys com “una recopilació d'art contemporani, reflexe de la passió i gustos dels seus propietaris”?

I aquest gir en la manera d'utilitzar la cultura des de l'àmbit públic de Mataró el trobem també en un homòleg en una escala territorial més gran, quan el president Artur Mas ha procedit a firmar aquesta setmana mateix un conveni per a l'apertura d'una seu de l'Hermitage al port de Barcelona. En un moment en que la Generalitat segueix sense pronunciar-se sobre Can Xalant ni al respecte de la política que va emprendre amb tants d'altres centres escampats pel territori català, així com deixa asfixiar una gran quantitat de programació i espais culturals als que no s'ha assegurat encara rebre l'ajuda concedida per aquest any 2012, el gest del president de la Generalitat no es pot rebre des del sector artístic si no com un menyspreu.